

บทที่ ๘ การแต่งภาพยี่

ภาพยี่ที่นิยมแต่งกันมีอยู่ ๓ ชนิด คือ ภาพยี่ยานี (๑๑) ภาพยี่ฉับ (๑๖) และภาพยี่สุรางคนางค์ (๒๘) ในที่นี้จะกล่าวถึงการแต่งภาพยี่ยานี ซึ่งมีลักษณะคล้ายกลอน แต่จำนวนคำน้อยกว่า และคล้ายฉันทลักษณ์บ้างคำครุหลุเหมือนฉันทลักษณ์ ในปัจจุบันมีผู้นิยมแต่งภาพยี่ยานีมากกว่าภาพยี่ชนิดอื่น

ลักษณะบังคับของภาพยี่ยานี

๑. กณะ ภาพยี่ยานีบทหนึ่งประกอบด้วย ๒ บาท คือบาทเอก และบาทโท บาทหนึ่งแบ่งออกเป็น ๒ วรรค วรรคแรกมี ๕ คำ วรรคหลัง ๖ คำ ดังนี้

บาทเอก		
วรรคที่ ๑	วรรคที่ ๒	
๐ ๐ ๐ ๐ ๐	๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐	
บาทโท		
วรรคที่ ๓	วรรคที่ ๔	
๐ ๐ ๐ ๐ ๐	๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐	

การแต่งภาพยี่ยานีจะแต่งสักรักก็ได้ แต่ตอนจบต้องจบลงที่บาทโท

๒. สัมผัส

๒.๑ สัมผัสนอก บังคับไว้ดังนี้

๒.๑.๑ คำสุดท้ายของวรรคที่ ๒ ซึ่งอยู่ในบาทเอก สัมผัสมายังคำสุดท้ายของวรรคที่ ๓ ซึ่งอยู่ในบาทโท

๒.๑.๒ ถ้าแต่งมากกว่า ๑ บท ต้องให้คำสุดท้ายของบทสัมผัสกับคำสุดท้ายในวรรคที่ ๒ ของบทต่อไป

๒.๑.๓ คำสุดท้ายของวรรคแรก ส่งสัมผัสมายังคำที่ ๓ ของวรรคที่ ๒ และคำสุดท้ายของวรรคที่ ๓ ส่งสัมผัสมายังคำที่ ๑ หรือ ๒ หรือ ๓ ในวรรคที่ ๔ สัมผัสขึ้นแต่เดิมไม่บังคับ เพียงจะมานิยมให้สัมผัสกันในภายหลัง

สรุปแล้วสัมผัสนอกของกาพย์ยานีก็มีลักษณะเดียวกับกลอน ดังนี้

บทที่ ๑	(๑)	๐	๐	๐	๐	๐	(๒)	๐	๐	๐	๐	๐	๐
	(๓)	๐	๐	๐	๐	๐	(๔)	๐	๐	๐	๐	๐	๐
<div style="border-top: 1px solid black; width: 100%; margin-bottom: 5px;"></div> <div style="border-bottom: 1px solid black; width: 100%; margin-bottom: 5px;"></div>													
บทที่ ๒	(๑)	๐	๐	๐	๐	๐	(๒)	๐	๐	๐	๐	๐	๐
	(๓)	๐	๐	๐	๐	๐	(๔)	๐	๐	๐	๐	๐	๐

๒.๒ สัมผัสใน กาพย์นิยมให้มีสัมผัสในเช่นเดียวกับกลอน สัมผัสในที่เป็นสัมผัสระยะยังใช้กันมาก แม้จะไม่มากเท่ากลอนก็ตาม ส่วนสัมผัสอักษรใช้น้อยกว่าสัมผัสสระ แต่ก็นับว่าเป็นสัมผัสในที่สำคัญมาก

การแบ่งคำภายในวรรคเพื่อให้เกิดสัมผัสในก็เช่นเดียวกับกลอน ตามปกติกาพย์ยานีแต่ละวรรคจะแบ่งเป็น ๒ ห้วง วรรคซึ่งมี ๕ คำจะแบ่งออกเป็น ห้วงแรก ๒ คำ ห้วงหลัง ๓ คำ และวรรคซึ่งมี ๖ คำ แบ่งออกเป็นห้วงละ ๓ คำ ดังนี้

๑ ขันก๊ก ตกทุกข์ยาก	แสนลำบากจากเวียงไชย
มันเผือกเลือกเผาไฟ	กินผลไม้ได้เป็นแรง
๑ รอนรอนอ่อนอ้อสดง	พระสุริยงเย็นขอแสง
ช่วงคังนำครั่งแดง	แผ่เมฆเขาเงาเมรุธร
	(ภาพพระไชยสุริยา)

อย่างไรก็ตามสัมผัสในของกาพย์ยานีมิได้กำหนดแน่นอนเท่ากลอน อาจ
จะสัมผัสกันได้อย่างกว้างขวาง ทั้งสัมผัสสระและสัมผัสอักษร

ข้อบังคับในการแต่งกาพย์ยานีคงมีอยู่เพียง ๒ ประการดังกล่าวแล้วเท่านั้น
กาพย์ยานีไม่บังคับเสียงวรรณยุกต์อย่างกลอน คือสัมผัสนอกในบทหนึ่ง ๆ อาจ
จะมีเสียงวรรณยุกต์เสียงเดียวกันหมดก็ได้ แต่ถ้าหากพยายามใช้เสียงวรรณ-
ยุกต์ให้ได้อย่างกลอนยิ่งมากก็ยิ่งดี ส่วนสัมผัสซ้ำยังถือเป็นเรื่องสำคัญเช่นเดียวกับ
กลอน คือห้ามใช้คำคำเดียวกันสัมผัสกัน ถ้าหากจะใช้ก็ต้องมีคำอื่นมาคั่น
เสียก่อน (ในกรณีที่สองรับสัมผัสกัน ๓ คำ)

วิธีแต่งกาพย์ยานี

การแต่งกาพย์ยานีเป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายเมื่อเทียบกับการแต่งกลอนสุภาพหรือ
โคลงสี่สุภาพ ผู้แต่งอาจใช้วิธีแต่งกลอน และโคลงคั้งที่ได้กล่าวแล้วในบทก่อน
มาปรับใช้ในการแต่งกาพย์ยานีได้ ฉะนั้นจึงจะขอกกล่าวโดยสรุป ดังต่อไปนี้

๑. คัดเนื้อความเป็นร้อยแก้วเสียก่อน แล้วพยายามย่อเนื้อความให้
เหลือวรรคละ ๕-๖ คำ

๒. หาสัมผัสนอกให้ครบตามลักษณะบังคับ ซึ่งคงจะไม่ยากเท่ากลอน
เพราะมิได้บังคับเสียงวรรณยุกต์

๓. หาสัมผัสในทั้งสัมผัสสระและสัมผัสอักษร พยายามให้มีวรรคละ

๑ แห่ง ถ้าสามารถหาได้มากกว่านั้นก็ยิ่งดี

การแต่งกาพย์เป็นเรื่อง

กาพย์ยานีเป็นร้อยกรองที่มีจังหวะดำเนินไปอย่างซ้ำๆ นิยมแต่งในความพรรณนาต่างๆ และมักใช้แต่งปนกับฉันทลักษณ์ หรือ โคลง ดังจะเห็นได้จากวรรณคดีเก่าๆ หลายเรื่อง ในที่นี้จะยกมาเป็นตัวอย่างเฉพาะตอนที่เป็กาพย์ยานี ดังนี้

บทชมปลาซึ่งใช้คำและสัมผัสได้อย่างเยี่ยม

“ปลาสร้อยลอยล่องชล	ว่ายเวียนวนปนกันไป
เหมือนสร้อยทรงทรมวย	ไม่เห็นเจ้าสร้อยว่าย
เน้ออ่อนอ่อนแต่ช่อ	เน้อน้องหรืออ่อนทงกาย
ใครต้องข้องจิตชาย	ไม่วายนักตักตวง”(๑)

บทว่าฟัง ซึ่งให้ทั้งบรรยากาศและความรู้สึกที่เศร้าซึม

“อ้อคูโสคน	ศรีไสววิไลตา
อยู่หว่างกลางพนา	เป็นสง่าแห่งแนวไพร
ชุ่มชื่นนารมณ	ลมเพยพัดระบัดใบ
ดูสุขสนุกใจ	เหมือนแลดูจอมภูผา
อโศกดูแสนสุข	ช่วยดับทุกข์ด้วยสักกรา
โศกเศร้าเฝ้าอรุ	อ้อโศกโรคร้าย
อโศกโยกกิ่งไกว	จงตอบไปตั้งใจหมาย
ได้เห็นพระภุชช	ผ่านมาม้างหรืออย่างไร”(๒)

อย่างไรก็ตาม การใช้กาพย์ยานีล้วนๆ แต่งเป็นเรื่องก็อาจจะทำได้ และในปัจจุบันก็มีผู้นิยมแต่งบ้างเหมือนกัน การแต่งกาพย์ยานีเป็นเรื่องก็คง

(๑) กาพย์เท่เรือ พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์

(๒) พระนลคำหลวง พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ใช้วิธีการเช่นเดียวกับการแต่งกลอนสุภาพหรือโคลงสี่สุภาพ ก็ต้องคำนึงถึงการใช้คำ การวางโครงเรื่อง การตั้งชื่อเรื่อง ฯลฯ ซึ่งจะได้ยกตัวอย่างมาให้ดูต่อไป

การแต่งกาพย์ยานีในปัจจุบันน่าสังเกตว่า ถ้าหากไม่มุ่งทางด้านความไพเราะซึ่งมีลักษณะคล้ายกลอนดังกล่าวแล้ว ก็จะมีมุ่งทางด้านอารมณ์และความคิด ซึ่งเกือบจะไม่ให้ความสำคัญทางด้านความไพเราะเลย ความจริงกาพย์ยานีประเภทหลังนี้น่าสนใจอยู่ไม่น้อย ขอให้ลองพิจารณาสำนวนแรกที่ชื่อว่า “ทุ่งข้าว”

“ทุ่งข้าวเขียวขจี	สี่สดชื่นระรื่นลมไหว
บุปผามาเต็มโคล	ในน้ำใสได้สันตะวา
สาหร่ายชูดอกกระจิริด	แมลงน้อยชนิดไร่เคียงสา
เกาะดอกหญ้าบนคันนา	แมงมุมตักทำตะครุบกิน
ควายเคี้ยวเอื้องนอนหนอง	แววตาหม่นหมองไม่สิ้น
เหลือปรนวันเวียนบิน	เกาะกินเลือดคลื่นฟุ้งกลวง
กบเขี่ยครื่องเสียดไส	เสมอน้ำบนใบบัวหลวง
งูอะไรสีเงินยวง	เลื้อยไปลี้วงรูปูนา
ยางขาวถลาบิน	จิกปลากินเกาะกิ่งหว้า
เงาเมฆสีหม่นลอยมา	แสงแดดกล้ากึ่งกลางวัน
ดอนกล้ามาเหนื่อยเมื่อยล้า	เข้าร่วมไม้ชายนาประหนึ่งสวรรค์
แก้ห่อข้าวออกวางปล้น	ชวนกันนั่งล้อมวงกิน
น้ำพริกเจือแมงดา	แกลุ่มยอดหัวหัววันใจถวิล
ว่าสวรรค์ในแคว้นแดนดิน	คือถิ่นทุ่งทองของไทยเอ๋ย”(๑)

(๑) อังคาร กัลยาณพงศ์ กวีนิพนธ์ สำนักพิมพ์ศีกษิตสยาม พระนคร พ.ศ. ๒๕๑๓ หน้า ๕๐

สำนวนต่อไป ชื่อ “อาณาจักรใหม่” เป็นกาพย์ที่มีจังหวะและสัมผัสทำนองเดียวกับสำนวนแรก ทางด้านความคิดที่แสดงออกมาก็มีแนวแปลกออกไปจากที่คุ้นกันมาแต่เดิม

“ มาเกิดนะคนดี	รวมชีวีเป็นปีกแผ่น
โลกที่รักแค้นแค้น	หาเซอแทนเป็นคู่ครอง
จะร้อยดาวจากเบื้องบน	เป็นมงกุฎให้เธอคล้อง
หลอมจันทร์เป็นแหวนทอง	หมั้นให้ต้องตามพิชิต
บับฟ้าปิดเป็นสังข์	สายฝนหลังเป็นสัจจะ
พุทธมนต์เพื่อชีวี	ปฐพีเป็นหอเรา
คมนาผงบอนฟากฟ้า	ครองเวหาแทนหอเช่า
โกฏิบัสว่างกามเมา	ค้อยสู้อย่าครองศรัทธา
เพาะเชื้อสายสักหมั่นแสน	ให้เนืองแน่นไปทั้งป่า
ครองขุนเขาด้วยปัญญา	ลิมวิชาแห่งสังคม
กินผลาหารและเผือกมัน	เรือนสวรรค์มีฟ้าห่ม
มวลหญ้าคือฟูกพรม	มีสายลมเป็นเพลงพา
ปกครองอย่างเสรี	ไม่ต้องมีเลียแข้งขา
เลิกล้มศกคินา	แหละปริญญาประดับตัว” ^(๑)

กาพย์ยานีอีกสำนวนหนึ่ง มีลักษณะเด่นอยู่ที่การแสดงอารมณ์ด้วยถ้อยคำอันรุนแรงซึ่งดูเหมือนว่าจะเป็นความนิยมอย่างหนึ่งในสมัยนี้ ความจริงการใช้คำให้เกิดเสียงสัมผัสใน “ขับขาน” มีอยู่มีใช้น้อย แต่ลักษณะเช่นนี้ได้ถูกกลบไปด้วยความหมายของคำดังกล่าวแล้ว

(๑) วิรุณ คังเจริญ วิทยาสาร ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๓๗ ๑ ตุลาคม ๒๕๑๓ หน้า ๔๕

“โอหังคั่งคองคก
คำได้ในสำนัก

สภปรกักขพะ
กระด้างคั่งหินผาธาชิน
ปาฏิหาริย์ขนวทอง
บ้าอำนาจตะเกียกตะกาย
กู่จะไปโลกทิพย์
ชมนางฟ้าร่างเต่งตึง
นั่งแทนอัมรินทร์
โคจรของหองอวดดี
แผ่อำนาจมหาศาล
ตราบหกฟ้าถล่มทะเลลาย
มันผ่นอมตะ
โคจรแซ่เคยอยู่
ลืมหลับหรือเมื่อครั้งก่อน
คืนกุดทะราดเดินตะแคง
นุ่งกางเกงหูด
กำพิศแต่เดิมมา
รอยหิดคิคมือยังไม่หาย
นั่งวอทำฟ้าดิน
วอทองของศักดิ์สิทธิ์
หากระโหลกชะโงกดูเงากาย

ยางหัวไม้ตกไม่รู้สีก
ก็อหลุมขี้ถักจมพื้นดิน

อนารยะสมัยหิน
ฝังสัจธรรมสันกลางดินทราย
จองหองลุ่มเงาตัวหัวหาย
หมายล่องกลางหาวดาวดิ่งสี่
ลิลลิลสรวงสวรรค์ชั้นหนึ่ง
ทิ้งยายแรงทงไว้ในโลกนี้
ไล่เทวดาลงดินมากินขี้
ส่งมันลงอเวจีอวดวาย
โก่งกินทั้งโคตรวงศ์วานขนานใหญ่
เหยียบโลกอยู่ได้อุ้งตีนกู
ชิชะไอหัวหิดคิคอดสู
นั่งวอเพียงกรูก็คิดกำแหง
ตอนอยู่กลางแดดกล้าป่าแล้ง
เหยียบพื้นระแหงกลางทุ่งนา
ดูชขาดอนเอนอนาถา
จ้ำปลาแดกปลาว่ากิน
กลืนโคลนสาบควายยังไม่สิ้น
ตะก ะตะกลามกินซึ่งความตาย
ระวังหิดจะกินกันให้
แวมหนึ่งแห่งความอายขี้ดื้อ”(๑)

(๑) พระมหาเสฐียรพงษ์ ภูธรธรรมโชติ อภิปธานิโลกมณีธรรม โรงเรียนปริวาส
นครหลวง ๗ พ.ศ. ๒๕๑๕ หน้า ๑๐๓

สำหรับผู้เพิ่งเริ่มแต่งภาพยนตร์และชอบเล่าจังหวะเร็ว ๆ แบบกลอนสุภาพ คงพอใจภาพที่จะยกมาเป็นตัวอย่างสำนวนสุดท้าย ซึ่งผู้แต่งให้ชื่อว่า “น้ำตาลใกล้มด”

“รำเรื่องเบองกลา

ยอดดัดความหวาน
วางไว้ใกล้กันสี
เต็มเห็นอยู่เป็นกอง
เปรียบได้กับชายหญิง

หญิงสวยรวยจรยา
ชายหวังตงนิม
ใกล้ชิดสนิทมัน

โบราณท่านตระหนัก
ที่หน้าคำดัด

บ่มนวลสงวนตัว
ชายปองต้องถือตาม
เดี๋ยวนี้สีเห็นแปลก

มดหนุ่มมดแก่ชน
สังคมครึ่งยายตา
แหวกยุคปลุกใจเฟื่อง

ผ้าผ่อนท่อนสไบ
เหนือเข้าเว้าประชัน
น้ำตาลหวานเขม้นัก

ทุกวันที่หันเห

ธรรมดาแห่งอ้อยตาล

มดทั้งหลายย่อมหมายลอง
อุตราเรื่องหมอง
บัดเด็ชวพร่องไปผิดตา
เกี่ยวประวิงเสนาหา

อุปมาก็ปานกัน
หมายชนชมทุกคืนวัน
อดกลิ่นไว้เป็นไม่มี

จึงต้องกักลูกสาวศรี
รอวันที่เจ้าเวียงงาม

มิให้ช้ำกลีวสังทราม
ระบบแบบอันแบบชล
น้ำตาลแตกเต็มถนน

กันสับสนทงแมนเมือง
ต่างเห็นว่าน่าขัดเคือง
เน้นปลดเปลืองเรื่องสำคัญ

เปลี่ยนแปรไปจนเกินผัน
ขั้วกระสันกันทั้งเพ
มันก็มักถูกถ่ายเท

มดเสเพลจึงอุดม”^(๑)

(๑) อุทิศ กุมาร ขวัญ ๒๕๑๑ ศรีเมืองการพิมพ์ พระนคร พ.ศ. ๒๕๑๐ (ไม่มีเลขหน้า)

แบบฝึกหัดแต่งกาพย์

๑. จงหากาพย์จากวรรณคดีหรือวรรณกรรมทั่วไปในแง่ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้
มาอย่างละ ๓ คอน

- ๑.๑ การอุปมาอุปไมย
- ๑.๒ การเลียนเสียงธรรมชาติ
- ๑.๓ การกล่าวซ้ำคำ ซ้ำความ
- ๑.๔ กวีโวหารที่กินใจ
- ๑.๕ การใช้กาพย์ซึ่งเหมาะกับเนื้อเรื่องและโอกาส
- ๑.๖ การบรรยายความอย่างแจ่มแจ้งจนบังเกิดภาพในจินตนาการ

๒. จงแก้กาพย์ที่ยกมานี้ให้ดีขึ้นทั้งการใช้คำ ใช้ความและสัมผัส

<p>๒.๑ “ ยามเด็กครูสอนสั่ง ศิษย์มันและพากเพียร พลั้งพลาดครูอภัย จำคำครูนานมา วันครูศิษย์รำลึก ยังรักยังอาลัย พระคุณคุณครูนั้น ซึ่งถึงซึ่งคำสอน</p>	<p>ให้ระวังการอ่านเขียน ตั้งใจเรียนในวิชา เริ่มต้นใหม่ นะศิษย์จำ จนวิชามืดคิดไป จิตน้อมน้อมมิห่างไกล ท่านผู้ใหญ่ได้อาทร ตรึงเดือนมั่นวันนคร จำเป็นกลอนสอนจิตใจ ”</p>
--	--

๒.๒ “ โอ้วาเพื่อนแก้ว สิ่งใดทำแล้ว ผิดพลาดมากมาย จงเลิก
ทิ้งไป กลับใจดีกว่า ต่อไปภายหลัง จะได้สบาย
เพื่อเดือนเพื่อนรัก เพื่อนอย่าฮึกฮัก ให้วัสดุสลาย เพราะรัก
จึงเดือน ไข่เดือนรักกลายเป็น วันเกิดสหาย ขอให้สุขเอย ”

๓. จงแต่งกาพย์ยานีต่อจากท่อนต้นไว้อีก ๖ บท และให้ตั้งชื่อกาพย์
สำนวนนี้ด้วย

๓.๑ “กลอนคือสื่อความสุข ดับความทุกข์ปล่อยปลุกใจ
อรรถรสบทกลอนไทย ไพเราะล้ำถ้อยจ้านรรจ์

๓.๒ “เอกราชของชาติเรา บรรพบุรุษเอาชีพรักษา
จึงรอดปากเหยี่ยวกา มาเป็นสุขทุกวันนี้

๔. จงแต่งกาพย์ยานีใหม่มีความยาวพอสมควรตามชื่อเรื่องต่อไปนี้

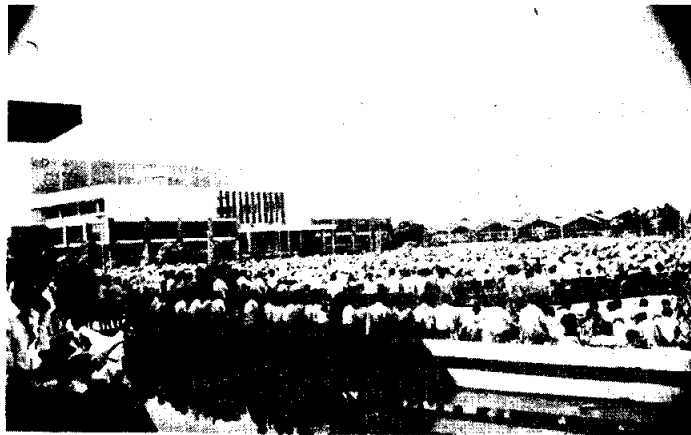
๔.๑ ลูกพ่อขุน

๔.๒ ความสุขของชาวบ้าน

๔.๓ ภัยของคนเมืองหลวง

๕. จงแต่งกาพย์บรรยายภาพต่อไปนี้ให้มีความยาว และใช้ชนิดของ
กาพย์ตามที่กำหนดให้

๕.๑ กาพย์ยานี ความยาว ๘ บท

๕.๒ ภาพย่นข้าง ๖ บท

๕.๓ ภาพสี่สร้างคนางค์ยาว ๖ บท

๖. จงแต่งกาพย์ ๑ ส่วนวนให้มีเนื้อเรื่องและความยาวตามแต่ท่านจะเห็น

สมควร

๗. จงวิจารณ์กาพย์ที่ยกมานี้

“ทุกขั้ไสกโตกับวันนึ้
พรงึ้นสร้งวิมาน
นำตามี่ค่าหรือ
เก็บไว้และไต่ร่ตรง
หมดกาลนิตานเพื่อ
สุขไสกเพียงชาตินึ้
ขับกราบผ้าแวงตาหม่น
ขอรุ่งฟ้าเป็นมัลย์
จะเกี้ยวพาเธอจาริก
สดสวยเก็บกินกลืน
โอบความดีเซอมีให้
เทอดทูนขวัญคึ้นวันร่อ

เมื่อสุนทรียังแสนหวาน
ฉาบวิญญาณด้วยร่วทอง
ใครขายช้อความมัวหมอง
เปลี่ยนคัลลองเถิดคนดี
หลงละเมอสังบัดสี
ชั้นฉิมพลีอยู่ขุมใด
ปลอบกมลอย่ารำให้
คล่องหทัยเรียกขวัญคึ้น
เที้ยวร่อพลิกสังหวานชั้น
ทั้งหลับตื่นเรากล้วยคลอ
กอดหัวใจเราพร้อมก่อ
จูบพนอกความศรัทธา”

(นะ—คนดี : วิรุณ ตั้งเจริญ)